

PVP:
Evropské trestní právo
seminář 16. prosince 2009

RADA EVROPY - EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
VĚC HUSÁK proti ČESKÉ REPUBLICĚ

(stížnost č. 19970/04)

ROZSUDEK - ŠTRASBURK

4. prosince 2008

Tento rozsudek nabude právní moci za podmínek stanovených v článku 44 odst. 2 Úmluvy. Může být předmětem formálních úprav. Rozsudek je v autentickém francouzském znění publikován na internetových stránkách Evropského soudu pro lidská práva v databázi HUDOC (www.echr.coe.int). Pořízený úřední překlad do českého jazyka není autentickým zněním rozsudku.

Ve věci Husák proti České republice,

Evropský soud pro lidská práva (pátá sekce), zasedající v senátu ve složení

Peer Lorenzen, *předseda,*

Rait Maruste,

Karel Jungwiert,

Volodymyr Butkevych,

Mark Villiger,

Mirjana Lazarova Trajkovska,

Zdravka Kalaydjieva, *soudci,*

a Claudia Westerdiek, *tajemnice sekce,*

po poradě konané dne 13. listopadu 2008,

vynesl tento rozsudek, který byl přijat uvedeného dne:

ŘÍZENÍ

1. Řízení bylo zahájeno stížností (č. 19970/04) směřující proti České republice, kterou dne 27. května 2004 podal Soudu český občan pan Karel Husák („stěžovatel“) na základě článku 34 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod („Úmluva“).
2. Stěžovatele zastupuje pan D. Karabec, advokát zapsaný u České advokátní komory. Českou vládu („vláda“) zastupuje její zmocněnec, pan V. A. Schorm.
3. Stěžovatel zejména tvrdí, že ve věci jeho vazby neproběhl soudní přezkum, který by splňoval požadavky článku 5 odst. 4 Úmluvy.
4. Předseda páté sekce Soudu se dne 13. října 2006 rozhodl oznámit stížnost vládě. V souladu s článkem 29 odst. 3 Úmluvy bylo dále rozhodnuto, že přijatelnost a odůvodněnost stížnosti budou projednány současně.

SKUTKOVÝ STAV

I. OKOLNOSTI PŘÍPADU

5. Stěžovatel se narodil v roce 1967, bydliště má ve Zvoli. V okamžiku podání stížnosti byl držen ve vazební věznici Brno-Bohunice.
6. Dne 13. června 2003 byl stěžovatel zatčen policií na základě trestního oznámení; téhož dne byl obviněn z trestného činu podvodu.
7. Dne 15. června 2003 byl stěžovatel předveden před soudce Městského soudu v Brně, který po výslechu stěžovatele nařídil jeho vzetí do vazby z důvodů uvedených v § 67 písm. a) a c) trestního řádu (dále jen „tr. ř.“). Soud obavu, že stěžovatel uprchne nebo bude trestnou činností opakovat, odůvodnil tím, že stěžovatel často mění bydliště, nespolupracuje s orgány činnými v trestním řízení a je proti němu vedeno několik trestních stíhání; krom toho

z povahy skutků, z nichž je obviňován, lze usuzovat, že by mohl trestnou činnost opakovat.

8. Dne 13. srpna 2003 městský soud zamítl stěžovatelovu žádost o propuštění s návrhem na složení peněžitě záruky ze dne 16. července 2003. Soud v neveřejném zasedání na základě spisu rozhodl, že vazební důvody ve smyslu § 67 písm. a) a c) tr. ř. nadále trvají.

9. Stěžovatel toto rozhodnutí napadl stížností, v níž zejména uvedl, že se trestnímu stíhání nikdy nevyhýbal.

10. Dne 11. září 2003 státní zástupce Městského státního zastupitelství v Brně rozhodl v souladu s § 71 odst. 3 tr. ř. o ponechání stěžovatele ve vazbě podle § 67 písm. a) a c) tr. ř.

11. Stěžovatel podal stížnost, v níž namítal formální vady rozhodnutí o vazbě, která se podle něj zakládala na neexistujících důvodech.

12. Dne 3. října 2003 požádal stěžovatel státního zástupce, aby nařídil jeho propuštění na svobodu, přičemž tvrdil, že jeho vazba dosáhne maximální délky dne 13. října 2003. Státní zástupce této žádosti nevyhověl a postoupil ji k rozhodnutí městskému soudu.

13. Rozhodnutím vynesným v neveřejném zasedání dne 16. října 2003, které bylo advokátovi stěžovatele doručeno dne 6. listopadu 2003, Krajský soud v Brně zamítl stížnost podanou stěžovatelem proti rozhodnutí ze dne 13. srpna 2003.

14. Dne 29. října 2003 městský soud v neveřejném zasedání zamítl stížnost podanou stěžovatelem proti rozhodnutí ze dne 11. září 2003.

15. Dne 12. listopadu 2003 městský soud zamítl stěžovatelovu žádost o propuštění ze dne 3. října 2003. S odkazem na rozhodnutí ze dnů 13. srpna a 16. října 2003 uvedl, že nedošlo

k takové změně okolností, která by mohla vést ke změně vazebních důvodů nebo k propuštění stěžovatele na svobodu.

16. Dne 1. prosince 2003 byl stěžovatel obžalován z trestného činu podvodu.

17. Dne 10. prosince 2003 napadl rozhodnutí ze dnů 13. srpna a 16. října 2003 ústavní stížností, v níž tvrdil, že se předmětná rozhodnutí nezakládala na konkrétních skutkových okolnostech. Namítal také, že nebyl vyslechnut soudcem, který rozhodoval o jeho žádosti o propuštění.

18. Stížnost, kterou stěžovatel podal proti rozhodnutí ze dne 12. listopadu 2003, byla krajským soudem zamítnuta v neveřejném zasedání dne 18. prosince 2003.

19. Dne 19. prosince 2003 městský soud v neveřejném zasedání rozhodl o ponechání stěžovatele ve vazbě podle § 71 odst. 5 tr. ř.

20. Krajský soud dne 29. ledna 2004 v neveřejném zasedání zamítl stížnost podanou stěžovatelem proti posledně uvedenému rozhodnutí.

21. Ústavní soud dne 19. února 2004 **odmítl** stěžovatelovu ústavní stížnost pro zjevnou neopodstatněnost. Pokud jde o námitku týkající se neprovedení osobního výslechu stěžovatele v řízení o jeho žádosti o propuštění, Ústavní soud nejprve uvedl, že český trestní řád právo na takový výslech nezaručuje, přičemž právo být vyslechnut je upraveno pouze pro případ rozhodování o vzetí do vazby. Stěžovatel, který byl zastoupen advokátem, měl každopádně

v projednávané věci možnost předložit svá tvrzení písemně, přičemž tato tvrzení se nelišila od stavu známého v okamžiku jeho vzetí do vazby; jediná nová skutečnost, tj. nabídnutí

peněžitě záruky, nevyžadovala objasnění formou výslechu. Ústavní soud dále uvedl:

„Stěžovatel se v ústavní stížnosti odvolává na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva, vztahující se k interpretaci čl. 5 odst. 1 písm. c), odst. 3 a 4 a čl. 6 Úmluvy, konkrétně pak na rozsudek ve věci *Nikolova proti Bulharsku* (stížnost č. 31195/96 [...]). Podle názoru Ústavního soudu však tyto závěry nelze v případě stěžovatele, nacházejícího se v odlišné procesní situaci, použít. Evropský soud pro lidská práva rozhodoval na základě jiného skutkového stavu za situace, kdy podle tehdy platného bulharského trestního řádu o vzetí do vazby rozhodovali vyšetřovatel a prokurátor a kdy soudní kontrola se vztahovala toliko na formální předpoklady vazby. Současná česká právní úprava naproti tomu poskytuje obviněným osobám při rozhodování o vzetí do vazby a o dalším trvání vazby mnohem širší instrumentarium

procesních prostředků, které jim umožňují uplatnit dostatečně efektivně právo na obhajobu a na soudní ochranu. [...] Za situace, kdy podle české právní úpravy má obviněný právo opakovat žádost o propuštění z vazby každých čtrnáct dnů (§ 72 odst. 3 tr. ř.), se jeví požadavek, aby při každém takovém rozhodování měl obviněný právo na osobní slyšení před soudem, jako přehnaný a nepotřebný. Pokud by se taková praxe měla stát pravidlem, mohla by způsobovat velké průtahy v řízení [...], které by mohly paralyzovat průběh trestního řízení. [...] Ústavní soud [...] považuje za nutné jako *obiter dictum* uvést, že při řízení o žádosti obviněného o propuštění z vazby ve smyslu § 72 odst. 3 tr. ř. nelze paušálně odmítat požadavek osobního výslechu obviněného před tímto rozhodováním. V konkrétních případech může být takový osobní výslech před soudem vhodný a žádoucí, jestliže např. v žádosti jsou uplatňovány nové argumenty proti ponechání ve vazbě, jsou předkládány nové důkazní návrhy na podporu žádosti o propuštění apod. Při dokazování důvodů pro vzetí do vazby a pro další trvání vazby je zapotřebí zajistit dodržování požadavků rovnosti zbraní a kontradiktornosti řízení [...]. Výslovně projevený požadavek obviněného na jeho osobní přítomnost při dokazování zakládá jeho právo na přítomnost při soudním pojednávání v uvedených případech. V posuzované věci však Ústavní soud takové podmínky neshledal. [...]"

22. Městský soud dne 12. března 2004 v neveřejném zasedání zamítl další žádost o propuštění, kterou stěžovatel podal dne 4. března 2004, a rozhodl o jeho ponechání ve vazbě.

23. Dne 22. dubna 2004 krajský soud zamítl stížnost, kterou stěžovatel podal proti poslednímu uvedenému rozhodnutí.

II. PŘÍSLUŠNÉ VNITROSTÁTNÍ PRÁVO A PRAXE

24. Příslušná ustanovení zákona č. 82/1998 Sb. (o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem) a občanského zákoníku, jakož i vnitrostátní praxe týkající se náhrady nemajetkové újmy v případě nezákonného zbavení svobody jsou obsaženy v rozsudku *Smatana proti České republice* (č. 18642/04, § 64-76, 27. září 2007).

Trestní řád (zákon č. 141/1961 Sb. ve znění účinném v rozhodné době)

25. Podle § 67 odst. 1 smí být obviněný vzat do vazby jen tehdy, jsou-li tu konkrétní skutečnosti, které odůvodňují obavu, a) že uprchne nebo se bude skrývat, aby se tak trestnímu stíhání nebo trestu vyhnul, zejména nelze-li jeho totožnost hned zjistit, nemá-li stálé bydliště anebo hrozí-li mu vysoký trest, b) že bude působit na dosud nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné

nebo jinak mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání, nebo c) že bude opakovat trestnou činnost, pro niž je stíhán, dokoná trestný čin, o který se pokusil, nebo vykoná trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil.

26. Podle § 68 lze vzít do vazby toliko osobu, proti níž bylo zahájeno trestní stíhání. Rozhodnutí o vazbě musí být odůvodněno též skutkovými okolnostmi. O vzetí do vazby rozhoduje

soud a v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce.

27. Ustanovení § 71 odst. 3 stanoví, že jestliže doba trvání vazby v přípravném řízení dosáhne tří měsíců, je státní zástupce povinen do pěti pracovních dnů po uplynutí této doby rozhodnout, zda se obviněný ponechává i nadále ve vazbě, nebo zda se z vazby propouští na svobodu.

28. Podle § 71 odst. 4 rozhodne-li státní zástupce, že obviněný se ponechává ve vazbě, je povinen nejpozději do tří měsíců od právní moci tohoto rozhodnutí znovu rozhodnout o tom, zda se obviněný ponechává i nadále ve vazbě, nebo zda se obviněný propouští z vazby na svobodu. Ponechat obviněného ve vazbě lze, jen pokud nebylo možné pro obtížnost věci nebo z jiných závažných důvodů trestní stíhání v této lhůtě skončit a propuštěním obviněného na svobodu hrozí, že bude zmařeno nebo podstatně ztíženo dosažení účelu trestního stíhání.

29. Podle § 72 odst. 3 má obviněný právo kdykoliv žádat o propuštění na svobodu.

O takové žádosti musí soud neodkladně, nejpozději do pěti pracovních dnů, rozhodnout. Byla-li žádost zamítnuta, může ji obviněný, neuvede-li v ní jiné důvody, opakovat až po uplynutí čtrnácti dnů od právní moci rozhodnutí.

30. Podle § 74 odst. 1 je proti rozhodnutí o vazbě přípustná stížnost.

31. Ustanovení § 240 stanoví, že v neveřejném zasedání rozhoduje soud tam, kde není zákonem předepsáno, že se rozhoduje v hlavním líčení nebo ve veřejném zasedání. Podle § 242 odst. 1 se neveřejné zasedání koná za stálé přítomnosti všech členů senátu a zapisovatele.

Ustanovení § 242 odst. 2 dále upřesňuje, že jiné osoby jsou z účasti na neveřejném zasedání vyloučeny.

Judikatura Ústavního soudu

32. Nálezem sp. zn. I. ÚS 573/02 vydaným dne 23. března 2004 Ústavní soud zrušil rozhodnutí vrchního soudu o zamítnutí stížnosti navrhovatele proti rozhodnutí státního zástupce

o jeho ponechání ve vazbě a rozhodnutí vrchního soudu o zamítnutí žádosti navrhovatele o propuštění na svobodu; obě rozhodnutí, která byla vydána v neveřejném zasedání, byla podle Ústavního soudu v rozporu s článkem 5 odst. 4 a článkem 6 odst. 1 Úmluvy. Ústavní soud v této souvislosti uvedl:

„Vazba uvalená z důvodů uvedených v § 67 tr. ř. spadá do aplikačního záběru ustanovení čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy. Přitom čl. 5 odst. 4 Úmluvy [...] nepochybně vyžaduje, aby v řízení o přezkumu oprávněnosti vazby byla dotčená osoba osobně slyšena. [...] Podle ustálené judikatury ESLP je třeba na tuto přezkumná řízení nutno vztáhnout stejné požadavky, jako jsou požadavky kladené na prvotní rozhodování o zbavení osobní svobody [...] To platí v každém případě, protože je nerozhodné, zda se tato řízení konají z podnětu státního zástupce nebo z úřední povinnosti. [...] [S ohledem na skutečnost, že řízení uvedené v čl. 5 odst. 4 musí mít soudní charakter,] rozhodnutí státního zástupce o ponechání obviněného ve vazbě není rozhodnutím ve smyslu čl. 5 odst. 4 Úmluvy [...] [a tedy] ani rozhodování soudu o stížnosti proti takovému rozhodnutí nelze považovat za rozhodování soudu druhého stupně [...].

Jde o rozhodnutí prvostupňové. [...] Těž komentář[e] [z právní teorie] [...] připouští, že právo obviněného být slyšen je třeba respektovat i při rozhodování o ponechání ve vazbě. [...] To vše vede Ústavní soud k závěru, že Vrchní soud v Praze svými rozhodnutími, na základě kterých ponechal stěžovatele ve vazbě, porušil ustanovení čl. 5 odst. 4 Úmluvy. Právo obviněného být slyšen v kontradiktorním řízení, v němž je přezkoumávána zákonnost dalšího trvání vazby, patří mezi základní institucionální záruky spravedlnosti řízení o pokračování či skončení omezení osobní svobody. Pokud v takovém řízení není umožněno slyšení obviněného, dochází v případě následného pokračování vazby k ústavně nepřipustnému omezení svobody.

Obecnými soudy podávaný výklad trestního řádu nedává prostor pro slyšení obviněného v řízení o ponechání ve vazbě. Avšak podle Ústavy platí, že stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva [...]. Proto je nutno ustanovení trestního řádu vykládat ústavně konformním způsobem, což v daném případě znamená nutnost respektovat ustálený a jednoznačný výklad čl. 5 odst. 4 Úmluvy prováděný ESLP. Jakým způsobem bude zajištěno slyšení obviněného v řízení o ponechání ve vazbě, budou moci rozhodnout obecné soudy v rámci standardních mechanismů pro sjednocování judikatury. Současný stav však je jednoznačně protiústavní a měl by být změněn.“

33. Dne 22. března 2005 vyneslo plénum Ústavního soudu nález sp. zn. Pl. ÚS 45/04 (zveřejněný dne 17. června 2005 pod č. 239/2005 Sb.), jímž bylo zrušeno ustanovení § 242 odst. 2 tr. ř. s tím, že článek 5 odst. 4 požaduje, aby byl obviněný vyslechnut soudem předtím, než soud rozhodne o jeho stížnosti proti rozhodnutí státního zástupce o dalším trvání vazby. Ústavní soud v tomto ohledu uvedl:

„Podle ustálené judikatury Evropského soudu pro lidská práva je také třeba na řízení, kterými

je přezkoumávána důvodnost dalšího trvání omezení osobní svobody, nutno vztáhnout stejné požadavky, jako jsou požadavky kladené na prvotní rozhodování o zbavení osobní svobody [...] Přitom je nerozhodné, zda se tato řízení konají z podnětu státního zástupce, nebo z úřední povinnosti. [...] Existenci práva obviněného být slyšen i při rozhodování o ponechání ve vazbě připouští [i právní teorie].

Ze shora vyložených důvodů je tedy zcela zřejmé, že i v podmínkách českého právního řádu je podle čl. 5 odst. 4 Úmluvy nutné slyšení obviněného soudem předtím, než je rozhodováno o jeho stížnosti proti usnesení státního zástupce o dalším trvání vazby. [...] Podle platné právní úpravy [...] (§ 240 trestního řádu) o stížnosti proti rozhodnutí státního zástupce o ponechání obviněného ve vazbě [...] rozhoduje senát v neveřejném zasedání. Neveřejné zasedání ale nesplňuje žádnou ze zásad provádění tohoto řízení, jak vyplývají z čl. 5 odst. 4 Úmluvy, jak ve shora uvedených rozhodnutích dovodil Evropský soud pro lidská práva [...] [, který] zdůrazňuje [...] právo obviněného být slyšen jako procesní strana [...]. Nejde tu tedy o povinnost soudu provést [...] [d]ůkaz výsledkem obviněného [...] [, který] slouží zásadně ke zjištění konkrétních skutečností [...], které mají vést ke spolehlivě zjištěnému skutkovému základu věci [...] [,nýbrž zjistit názor] obviněného [...] na návrh státního zástupce [...] či rozhodnutí státního zástupce [...].

Tomu, aby obviněný mohl být před rozhodnutím soudu o stížnosti proti rozhodnutí státního zástupce o ponechání obviněného ve vazbě [...], brání v platné právní úpravě podle trestního řádu právě ustanovení § 242 odst. 2 trestního řádu, které účast obviněného (i kohokoliv jiného) při neveřejném zasedání vylučuje. [...] Znalost názoru obviněného na věc, tak, jak je prezentována v písemné formě ve stížnosti proti rozhodnutí státního zástupce, se z pohledu požadavků daných Úmluvou na tento druh řízení jeví jako naprosto nedostatečná. Slyšení stran před rozhodnutím soudu je podstatným znakem kontradiktornosti řízení. Význam práva na slyšení coby prvku veřejnosti při rozhodování soudu vystupuje do popředí právě v řízení trestním, kde je obviněný oproti policejnímu orgánu a státnímu zastupitelství svými možnostmi a prostředky ve fakticky horším postavení. Skutečnost, že soud rozhoduje o zákonnosti trvání vazby *ex officio*, stejně jako skutečnost, že u rozhodování soudu není přítomna ani jedna ze stran, a ryze formálně je tedy zachována rovnost stran před soudem, nemohou na uvedeném deficitu současné právní úpravy nic změnit. [...]

Obecné soudy tudíž nemají možnost jednoznačnou zákonnou úpravu vyložit tak, aby byla v souladu s čl. 5 odst. 4 Úmluvy. Způsob, jakým by to bylo možné, není uveden v nálezu sp. zn. I. ÚS 573/02 [...] [, proto] je namístě zrušení protiústavního zákonného ustanovení [...] Jako ***obiter dictum*** považuje Ústavní soud za potřebné uvést, [...] [že] se v posuzované věci nejednalo o případ rozhodování soudu o žádosti obviněného o propuštění z vazby na svobodu [...]. Ústavní soud v této souvislosti zdůrazňuje, že na toto řízení není možné vztáhnout ve stejném rozsahu shora uvedená měřítká, která lze vztahovat jen na řízení o stížnosti obviněného proti usnesení státního zástupce o dalším trvání vazby [...]"

34. V nálezu sp. zn. IV. ÚS 2603/07 ze dne 21. května 2008, který se týká neprovedení výsledku stěžovatele v řízení o jeho vzetí do vazby, Ústavní soud shledal (s odkazem na bod 39 svého nálezu sp. zn. I. ÚS 573/02), že požadavek na osobní výslech podle jednoznačného výkladu Soudu se vztahuje jak na rozhodování státního zástupce o ponechání obviněného ve vazbě, resp. na případné rozhodování soudu o stížnosti proti takovému rozhodnutí státního zástupce, tak na rozhodování soudu o žádosti obviněného o propuštění na svobodu. Na tato řízení o přezkumu oprávněnosti vazby je totiž třeba vztáhnout stejné požadavky, jako jsou požadavky kladené na prvotní rozhodování o zbavení osobní svobody, a v případě, že není umožněno slyšení obviněného, je následné pokračování jeho vazby neoprávněné.

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

I. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 5 ODS. 4 ÚMLUVY

35. Stěžovatel namítá, že řízení, v němž se snažil zpochybnit zákonnost své vazby, nebylo v souladu s požadavky **článku 5 odst. 3 a 4 a článku 6 odst. 1 Úmluvy**.

Soud se domnívá, že tyto námitky je nutno zkoumat toliko na poli **článku 5 odst. 4**, který **představuje *lex specialis*** ve věcech zbavení svobody a který zní:

„4. Každý, kdo byl zbaven svobody zatčením nebo jiným způsobem, má právo podat návrh na řízení, ve kterém by soud urychleně rozhodl o zákonnosti jeho zbavení svobody a nařídil propuštění, je-li zbavení svobody nezákonné.“

I. K osobnímu výslechu stěžovatele

36. Stěžovatel zaprvé namítá, že mu nebylo umožněno, aby se osobně účastnil řízení o propuštění z vazby a aby se vyjádřil ke skutečnostem, které jeho další držení ve vazbě podle názoru soudů odůvodňují.

A. Přijatelnost

37. Soud konstatuje, že tato námitka není zjevně neopodstatněná ve smyslu článku 35 odst. 3 Úmluvy. Soud dále neshledal žádný jiný důvod nepřijatelnosti této námitky, a prohlašuje

ji tedy za přijatelnou.

B. Odůvodněnost

a) Stanoviska účastníků řízení

38. Stěžovatel tvrdí, že vytýká-li mu nyní vláda, že nepožádal o osobní účast na řízení, příslušné orgány jej měly o této možnosti poučit.

39. Vláda uvádí, že podle právní úpravy platné do 17. června 2005 rozhodovaly české soudy o žádostech o propuštění na svobodu v neveřejném zasedání, pouze za účasti členů senátu a zapisovatele, přičemž jiné osoby byly z účasti vyloučeny. Vzhledem k tomu, že jednání soudů o stěžovatelových žádostech o propuštění z vazby se v projednávané věci neúčastnil ani stěžovatel, ani státní zástupce, zásada rovnosti zbraní tedy byla dodržena.

40. Vláda je dále toho názoru, že v daném případě příslušné orgány mohly posoudit zákonnost vazby stěžovatele na základě listinných důkazů, aniž by osobně vyslechly stěžovatele nebo jeho právního zástupce. Není totiž nutné, aby se stěžovatel účastnil jednání soudu, na němž byly posuzovány argumenty, které předkládal na podporu svých žádostí o propuštění a které byly vždy totožné (na rozdíl od stěžovatelky ve věci *Mamedova proti Rusku*, č. 7064/05, § 91, 1. června 2006). Stěžovatel krom toho nikdy nežádal o to, aby mohl být on nebo jeho právní zástupce přítomen jednání soudu.

b) Hodnocení soudu

41. Soud připomíná, že článek 5 odst. 4 dává každému, kdo byl zatčen nebo jinak zbaven svobody, právo podat návrh na řízení, pokud jde o procesní a hmotněprávní požadavky nezbytné pro zachování „zákonnosti“ zbavení svobody ve smyslu článku 5 odst. 1. Řízení podle článku 5 odst. 4 sice nemusí vždy poskytovat stejné záruky, jaké stanoví článek 6 pro občanskoprávní a trestní řízení, nicméně je třeba, aby mělo charakter soudního řízení a poskytovalo záruky uzpůsobené danému typu zbavení svobody. Zejména řízení o prostředku nápravy proti rozhodnutí o vazbě musí být kontradiktorní a zaručovat rovnost zbraní mezi účastníky řízení, tj. mezi státním zástupcem a zadrženým.

První zárukou vyplývající z článku 5 odst. 4 Úmluvy je právo být efektivně vyslechnut soudem, k němuž byl podán prostředek nápravy proti rozhodnutí o vazbě. V případě osob zbavených svobody za podmínek uvedených v článku 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy pak článek 5 odst. 4 požaduje, aby se konalo soudní jednání; to musí být kontradiktorní, což za běžných okolností znamená zastoupení obhájcem a případně možnost dát předvolat a vyslechnout svědky (*Nikolova proti Bulharsku* [velký senát], č. 31195/96, § 58, ESLP 1999-II ; *Reinprecht proti Rakousku*, č. 67175/01, § 31, ESLP 2005-XII ; *Svipsta proti Lotyšsku*, č. 66820/01,

§ 129, ESLP 2006-III (výňatky)).

Soud dále poznamenává, že k určení, zda řízení spadající pod článek 5 odst. 4 poskytuje nezbytné záruky, je třeba přihlídnout ke konkrétní povaze okolností, za nichž toto řízení probíhá (*Megyeri proti Německu*, rozsudek ze dne 12. května 1992, série A č. 237-A, § 22).

42. V posuzované věci není sporu o tom, že zamítavá rozhodnutí soudů obou stupňů, které projednávaly první žádost o propuštění podanou stěžovatelem, byla vydána ve dnech 13. srpna a 16. října 2003 v neveřejném zasedání v nepřítomnosti účastníků řízení; tento postup byl schválen Ústavním soudem v jeho rozhodnutí ze dne 19. února 2004. Žádosti o propuštění ze dnů 3. října 2003 a 4. března 2004 dopadly stejně a stěžovatel nebyl vyslechnut ani tehdy, když orgány rozhodovaly z moci úřední o jeho ponechání ve vazbě.

43. Soud již připustil, že za určitých okolností, zejména tehdy, kdy se stěžovatel mohl v řízení v prvním stupni účastnit jednání soudu o své žádosti o propuštění a kdy měl možnost kdykoli podávat prostředky nápravy, které pak byly posuzovány na jednání, jsou procesní požadavky vyplývající z článku 5 odst. 4 splněny i v případě, že se neúčastnil znovu na jednání před soudem rozhodujícím o prostředku nápravy (*Rahbar-Pagard proti Bulharsku*, č. 45466/99 a 29903/02, § 67, 6. dubna 2006). V projednávané věci však stěžovatel nebyl vyslechnut ke svém žádostem o propuštění ani soudem prvního stupně, ani soudem rozhodujícím o prostředku nápravy. I když se Soud při posuzování věci omezí pouze na rozhodnutí, která stěžovatel napadl před Ústavním soudem, je třeba konstatovat, že tato rozhodnutí byla přijata ve dnech 13. srpna a 16. října 2003, tedy ne několik málo týdnů (*Graužinis proti Litvě*, č. 37975/97, § 33, 10. října 2000), nýbrž několik měsíců po výslechu stěžovatele, který se konal dne 15. června 2003. Dále je nutno uvést, že na rozdíl od stěžovatelky ve věci *Rahbar-Pagard* (cit. výše, tamtéž) stěžovatel v projednávané věci neměl možnost domoci se slyšení podáním další žádosti o propuštění (viz § 12, 15, 18, 22 a 23 výše).

44. Soud dále podotýká, že z jeho bohaté judikatury vyplývá, že článek 5 odst. 4 Úmluvy se týká nejen řízení o prodloužení vazby (viz z mnoha dalších *Graužinis*, cit. výše, § 33; *Samoilă a Cionca proti Rumunsku*, č. 33065/03, § 59 a 69, 4. března 2008), ale také řízení, v němž se posuzují žádosti o propuštění stěžovatelů, pakliže nastolují otázku zákonnosti vazby. Nelze tvrdit, že by se k těmto dvěma řízením vázaly odlišné záruky a že by byl osobní výslech obviněného vyžadován jen v řízení o prostředku nápravy proti rozhodnutí státního zástupce o ponechání ve vazbě, jak to podle všeho naznačuje český Ústavní soud ve svém nálezu č. 239/2005 Sb. (viz § 33 *in fine*). Naproti tomu je třeba se ztotožnit s úvahami tohoto soudu, když zdůrazňuje právo obviněného být slyšen jako procesní strana za účelem zjištění jeho názoru na věc, a nikoli k získání dalšího důkazu, a když odmítl argument založený na tom, že soudnímu jednání nebyl přítomen ani jeden z účastníků řízení.

45. Vzhledem k tomu, že vnitrostátní orgány neumožnily stěžovateli adekvátní účast na jednání, jehož výsledek byl pro další trvání jeho vazby rozhodující, připravily jej o soudní přezkum splňující požadavky článku 5 odst. 4 Úmluvy.

K porušení článku 5 odst. 4 Úmluvy tedy v tomto ohledu došlo.

2. K rychlosti řízení

46. Stěžovatel zadruhé tvrdí, že o jeho žádosti o propuštění ze dne 16. července 2003 nebylo rozhodnuto „urychleně“, když konečné rozhodnutí bylo jeho právnímu zástupci doručeno až dne 6. listopadu 2003 (viz § 13 výše).

47. Vláda nejprve vznáší námitku opožděnosti. Vzhledem k tomu, že tato část stěžovatelovy stížnosti nebyla předmětem rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 19. února 2004, pravomocným

vnitrostátním rozhodnutím je rozhodnutí doručené stěžovatelské straně dne 6. listopadu 2003, tedy více než šest měsíců před podáním této stížnosti.

48. Vláda dále uplatňuje námitku nevyčerpání všech vnitrostátních právních prostředků

nápravy. K tomu podotýká, že tato část stěžovatelovy stížnosti nebyla předložena Ústavnímu soudu, který by pak mohl konstatovat porušení Úmluvy, v důsledku čehož by stěžovatel mohl uplatnit nárok na náhradu nemajetkové újmy buď podle zákona č. 82/1998 Sb., anebo podle ustanovení § 11 a 13 občanského zákoníku týkajících se ochrany osobnosti. Vláda v této souvislosti uplatňuje tytéž argumenty jako ve věci *Smatana proti České republice* (č. 18642/04, § 80, 27. září 2007).

49. Soud poznamenává, že vláda podle všeho stěžovateli vytýká, že před Ústavním soudem neuplatnil svou námitku založenou na nedodržení podmínky „urychleného“ rozhodnutí ze strany soudů nižších stupňů při rozhodování o jeho žádosti o propuštění. Vláda však neuvedla žádný příklad rozhodnutí, v němž by český Ústavní soud nařídil propuštění zadržného na svobodu pro nedodržení tohoto požadavku. Zdá se, že tento soud mohl nanejvýš konstatovat porušení a případně dotyčnému soudu nařídít, aby ukončil průtahy, jestliže ještě trvají v okamžiku jeho rozhodnutí.

Pokud jde o kompenzační prostředek, na nějž vláda poukazuje, Soudu nezbyvá než znovu deklarovat, že jedná-li se o zákonnost zbavení svobody, žaloba na náhradu škody namířená *a posteriori* proti státu není prostředkem nápravy, který by bylo nutné vyčerpat, neboť právo dát přezkoumat zákonnost zbavení svobody soudem a právo domoci se náhrady jsou dvě zcela odlišná práva (*Jurjevs proti Lotyšsku*, č. 70923/01, § 34, 15. června 2006). Občanskoprávní soudy, které posuzují návrhy podané podle zákona č. 82/1998 Sb. a podle občanského zákoníku, totiž nemají pravomoc nařídít propuštění na svobodu, došlo-li k porušení Úmluvy (viz, *mutatis mutandis*, *Öcalan proti Turecku* [velký senát], č. 46221/99, § 71, ESLP 2005-IV). Každopádně vzhledem k tomu, že přechodné ustanovení novely č. 160/2006 Sb. umožňovalo uplatnit nárok na náhradu škody pouze v případě, že poškozený podal před nabytím účinnosti tohoto zákona k Soudu *včasnou* stížnost, což se v tomto případě nestalo (viz § 51 níže), nelze se zabývat otázkou, zda by návrh podaný v dané věci na základě zákona č. 82/1998 Sb. býval nabízel dostatečné vyhlídky na úspěch (viz *Smatana proti České republice*, č. 18642/04, § 112, 27. září 2007).

Ve světle těchto úvah je tedy třeba námitku vlády ohledně nevyčerpání všech vnitrostátních právních prostředků nápravy odmítnout.

50. Soud dále uvádí, že na rozdíl od stěžovatele ve věci *Smatana* (cit. výše), který namítal také průtahy v řízení před Ústavním soudem, stěžovatel v projednávané věci namítá pouze délku projednávání své žádosti o propuštění městským a krajským soudem. Za těchto okolností je třeba se ztotožnit s argumentem vlády, že pravomocným vnitrostátním rozhodnutím ve smyslu článku 35 odst. 1 Úmluvy je rozhodnutí krajského soudu ze dne 16. října 2003, které bylo stěžovatelské straně doručeno dne 6. listopadu 2003.

51. Z toho vyplývá, že tato část stížnosti je opožděná a je nutno ji v souladu s článkem 35 odst. 1 a 4 Úmluvy zamítnout.

3. K zachování právní jistoty

52. Stěžovatel konečně namítá, že Ústavní soud při rozhodování o jeho ústavní stížnosti nedodržel Úmluvu a dospěl k odlišnému závěru, než jaký učinil o měsíc později ve svém nálezu sp. zn. I. ÚS 573/02 ze dne 23. března 2004.

53. Vláda tvrdí, že názor vyslovený Ústavním soudem v jeho rozhodnutí o ústavní stížnosti podané stěžovatelem, a sice že výslech obviněného v řízení o ponechání ve vazbě není vždy nutný, není v rozporu ani s názorem tohoto soudu vyjádřeným v nálezu sp. zn. I. ÚS 573/02, ani s judikaturou Soudu (*Depa proti Polsku*, č. 62324/00, § 41, 12. prosince 2006). V rozhodné době se krom toho judikatura Ústavního soudu na tuto otázku teprve utvářela a rozhodnutí přijaté ve věci stěžovatele je odůvodněno racionálně a vyčerpávajícím způsobem.

54. Soud připouští, že rozhodnutí vnitrostátních soudů, zejména nejvyšších soudních instancí, by měla být přiměřeně jasná a důsledná, aby se co možná nejvíce zabránilo právní

nejistotě a nejistotě dotčených subjektů práv.

55. V projednávané věci však nelze říci, že by se stěžovatel nacházel v právní nejistotě pouze z toho důvodu, že Ústavní soud měsíc po rozhodnutí o jeho ústavní stížnosti vyhověl stížnosti jiného navrhovatele v podobné věci. Rovněž tak nelze státu vytýkat, že nedostal své povinnosti jednat co možná nejdůsledněji, jelikož sporná otázka byla posléze posuzována plénem Ústavního soudu (viz § 33 výše) v zájmu vyřešení případných rozporů.

56. Z toho plyne, že tuto námitku je nutno odmítnout jako zjevně neopodstatněnou v souladu s článkem 35 odst. 3 a 4 Úmluvy.

II. K POUŽITÍ ČLÁNKU 41 ÚMLUVY

57. Článek 41 Úmluvy zní:

„Jestliže Soud prohlásí, že byla porušena Úmluva nebo její protokoly, a jestliže vnitrostátní právo zúčastněné Vysoké smluvní strany umožňuje jen částečné odstranění důsledků tohoto porušení,

Soud přizná v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění.“

A. Újma

58. Stěžovatel požaduje náhradu morální újmy ve výši 180 000 €, která mu měla vzniknout v důsledku nezákonné vazby, jež ho poznamenala na celý život.

59. Vláda má za to, že závěr o porušení Úmluvy by představoval dostatečné zadostiučinění.

60. Za okolností projednávané věci Soud není s to určit, zda by stěžovatel byl ponechán ve vazbě, i kdyby byly záruky článku 5 odst. 4 Úmluvy dodrženy. Domnívá se proto, že závěr o porušení Úmluvy sám o sobě poskytuje dostatečné spravedlivé zadostiučinění za morální újmu, která stěžovateli případně vznikla.

B. Náklady řízení

61. Stěžovatel rovněž požaduje náhradu ve výši 5 000 € z titulu nákladů řízení vynaložených před vnitrostátními orgány k uplatnění svých práv.

62. Vláda podotýká, že stěžovatelovy nároky nejsou podloženy příslušnými doklady, a navrhuje Soudu, aby je zamítl.

63. Podle judikatury Soudu lze stěžovateli přiznat náhradu nákladů řízení, pouze pokud je prokázána jejich reálnost a nezbytnost a také účelnost vynaložené částky.

Vzhledem k tomu, že v projednávané věci nebyly předloženy žádné doklady, Soud stěžovateli z tohoto titulu nepřiznává žádnou částku.

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD JEDNOMYSLNĚ

1. **prohlašuje** stížnost za přijatelnou, pokud jde o námitku založenou na neprovedení výslechu stěžovatele v řízení o zákonnosti jeho vazby, a ve zbývající části za nepřijatelnou;

2. **rozhoduje**, že došlo k porušení článku 5 odst. 4 Úmluvy;

3. **rozhoduje**, že závěr o porušení Úmluvy sám o sobě poskytuje dostatečné spravedlivé zadostiučinění za morální újmu způsobenou stěžovateli,

4. **zamítá** v ostatním návrh na přiznání spravedlivého zadostiučinění.

OTÁZKY:

- V čem se odlišují ust. čl. 5 a čl. 6 EÚLPŠZ?
- V čem se odlišují ust. čl. 5 odst. 1 písm. c), čl. 5 odst. 3 a čl. 5 odst. 4 EÚLPŠZ ?
- Lze klást rovnítko mezi pojmy „kontradiktorní“ a „akuzací“?